

ŞAİR NİĞÂR HANIM HAKKINDA BİR KAYNAKÇA DENEMESİ

Sema ÇETİN BAYCANLAR¹

ÖZ

19. yüzyılın meşhur şair kadınlarından biri olan Nigâr Hanım'ın sanatı ve yaşamıyla ilgili kaynaklar, kendi yazdıkları ve hakkında yazılanlarla birlikte dikkate değer bir külliyat olmaya doğru gidiyor. Son yıllarda şair hakkında yapılan çalışmalar okurlara, önce biyografisi ve edebi kişiliğini sonrasında ise eserlerini yakından tanıma fırsatı sundu. Çağdaşlarının birçoğu gibi Nigâr Hanım'ın eserlerinin dil içi aktarımla günümüz okuyucusuna ulaşması hayli geç bir vakte denk gelmekle birlikte, bugün bir bütün halinde özellikle şiirlerine ulaşmak mümkün. Ayrıca Nigâr Hanım, tuttuğu günlüklerle kendi yaşamına ışık tutanlardan biri olarak karşımızda duruyor. Nigâr Hanım'ın eserleri dışındaki kaynaklar Latin alfabesi ile yazılmış ya da Latin alfabesine aktarılmış bir seçkiden oluşmaktadır. Kaynakçada; Nigâr Hanım'la ilgili ansiklopedi maddeleri, gazete yazıları, bilimsel makaleler, antolojiler, tezler, kitap bölümleri ve kitaplar yer almaktadır. Alfabetik bir sıralamayla oluşturulan bu çalışmada Nigâr Hanım'a ait bilgi-belge özellikle de görsel bulunması sebebiyle elektronik arşivlere, Nigâr Hanım'a ait belgelerin ve eşyalarının sergilendiği kurum ve kuruluş adreslerine de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nigâr Hanım, Şair Kadınlar, Türk Edebiyatı

A BIBLIOGRAPHY ON POET NIGAR HANIM

ABSTRACT

One of the famous poet women of the nineteenth century, the sources about her art and life go towards being a remarkable corpus with her writings and writings. In recent years, the work of the poet on the readers, first, biography and literary personality after the opportunity to get to know the works offered. Just like many of her contemporaries, it is quite possible that the works of Nigâr Hanım reach the reader of today through intraday transfer. In addition, Nigâr Hanım stands as one of those who shed light on her own life with the diaries she keeps. In this study, it was tried to be given in alphabetical order. Although our review seems to need to be completed with the publication of this special issue, we think it will be useful for researchers and enthusiasts.

Keywords: Nigâr Hanım, Poetess, Turkish Literature

Giriş

Nigâr Hanım, 1862 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiş; seyahatleri dışında kalan bütün zamanını da bu şehirde geçirmiştir. Erken yaşta yaptığı evliliği, yaşamının en büyük hüznlerinden biri olmuştur. Şairin anıları ve hakkında yazılanlar, üç oğlu ile birlikte Nigâr Hanım'ın mutluluklarının ve birlikteliklerinin önündeki en büyük engelin, eşi İhsan Bey'in mizacı ve hoyrat ilişkileri olduğunu düşündürür. Şairin yaşadığı bu inşili

¹ Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, smctnb@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1244-2829.

Received/Geliş: 21/05/2019 Accepted/Kabul: 22/01/2020, ConceptualArticle/Kavramsal Makale
Cite as/Alıntı: Çetin Baycanlar, S. (2020), "Şair Nigâr Hanım Hakkında Bir Kaynakça Denemesi", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, cilt 29, sayı 2, s.84-90.

çıkışlı ilişki, sanatı açısından değerlendirildiğinde melankolisini ve romantizmini derinden besleyen bir yaradır.

Genç yaşta şiir yazmaya başlayan Nigâr Hanım, şiirlerinde Nigâr Bintî Osman ve Üryan Kalb adlarını kullanır. İlk şiir kitabı Efsûs'un ilk kısmı 1887, ikinci kısmı ise 1890 yılında yayımlanmıştır. Bu eserlerini *Nirân* (1896), *Aks-i Sada* (1899), *Elhan-ı Vatan* (1916) adlı şiir kitapları izler. *Safahat-ı Kalb* (1901) ise mektuplardan oluşan eseridir. Ayrıca Nigâr Hanım'ın vasiyeti gereği ölümünden belli bir zaman sonra oğulları tarafından basılan günlüğü *Hayatımın Hikâyesi* (1959) adını taşır. Nigâr Hanım'ın şiirleri dışında tiyatro türünde yazılmış ancak sağlığında yayımlanmamış *Tesir-i Aşk* ile sahnelenmiş ancak elimizde metni bulunmayan Grive adlı eserleri bulunmaktadır (Bekiroğlu, 2008, s. 300-301). Nigâr Hanım'ın Latin alfabesine henüz aktarılmamış hatıra defterleri *Hatrât* ve *Albüm-i Edibe* ise Milli Kütüphane arşivinde yer almaktadır (Özgül, 2018, s. 92). Nigâr Hanım'ın şiir kitapları Latin alfabesine aktarılarak *Toplu Şiirleri* başlığıyla basılmıştır.

Nigâr Hanım'ın hayatı, eserleri ve sanatı üzerine yapılan çalışmalarda ayrıntılı kaynakçalar yer almaktadır. Özellikle Nazan Bekiroğlu'nun Şair Nigar Hanım üzerine kaleme aldığı eserler zengin kaynakçalarıyla dikkati çeker. Makale oluşturulurken bu çalışmalardan istifade ettiğimizi belirtmek isteriz.

Şair Nigar Hanım üzerine yapılan çalışmalarda edebi şahsiyetini etkileyen unsurlar irdelenmiş, yenilikçi tavrı ve kadın kimliği vurgulanmıştır. Şiirleri özellikle tematik açıdan değerlendirilmiş, günlükleri, kendisine yazılan ve yazdığı mektuplar, yayımlanmamış ya da Latin alfabesine aktarılmamış eserleri tanıtılmış/yayımlanmıştır.

Şair Nigâr Hanım'ın Eserleri :

Nigâr Hanım (1887), Efsus (1. Kısım), İstanbul: Karabet ve Kasbar Matbaası.

Nigâr Hanım (1890), Efsus (2.Kısım), İstanbul: Ahter Matbaası.

Nigâr Hanım (1896), Nîrân, İstanbul: Âlem Matbaası.

Nigâr Hanım (1899), Aks-i Sedâ, İstanbul: Şirket-i Mürettebiye Matbaası.

Nigâr Hanım (1901), Safahât-ı Kalb, İstanbul: Kitaphane-i Hilmi.

Nigâr Hanım (1916), Elhân-ı Vatan, İstanbul: Tercüman-ı Hakikat Matbaası.

Şair Nigâr (1959), Hayatımın Hikâyesi, İstanbul: Ekin Basımevi.

Nigâr Hanım (2015), Toplu Şiirler, *Haz. Refika Altıkulaç Demirdağ*, Salkımsöğüt Yayınları: Erzurum.

Kaynakça

AHMET RASİM (1980), Muharrir Şâir Edip, İstanbul: Tercüman Yayınları

AKSAR, Gülşah (2016), Türk Kadın Şairlerde Kadın ve Çocuk Teması (1886-1960), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AKYÜZ, Kenan (1986), Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

ALTIKULAÇ DEMİRDAĞ, Refika (2011), "Emily ve Nigâr, Farklı Kültürlerin Ortak Duygusu: Platonik Aşk?", *Uluslar Arası Bir Bilim Kategorisi Olarak Kadın Sempozyumu*, Malatya, 5-6 Mayıs 2011, s.729-737.

ALTIKULAÇ DEMİRDAĞ, Refika (2015), "A Woman In The Ottoman Empire: Poet Nigâr Hanım And Her Love Poems" Osmanlı İmparatorluğunda Bir Kadın: Şair Nigâr Hanım ve Aşk Şiirleri, *International Journal of Language Academy*, Volume 3/4 Winter, p. 367/373.

ALTIKULAÇ DEMİRDAĞ, Refika (2015)," Şair Nigâr Hanım'ın Eserlerinde Geleneksel Eğitim Anlayışı: 'Anne' Dili ve Eleştirisi", *International Journal of Languages' Education and Teaching*, Mannheim – Germany, p. 2316-2324.

ANDI, M. Fatih (1997), *Servet-i Fünun'a Kadar Yeni Türk Şiirinde Şekil Değişmeleri*, İstanbul: Kitabevi.

ARGUNŞAH, Hülya (2016), *Kadın ve Edebiyat Babasının Kızı Olmak*, İstanbul: Kesit Yayınları.

ANWAR, Ahmad (2000), "Nigâr Dergisinin İsmine Esin Kaynağı Olan Türk Şairi Nigâr Bint-i Osman", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.40, S.1-2, s. 89-95.

ATASÜ, Erendiz (2000), "Yazmak Ruh Köleliğini Kırar", *Kadınlar Dünyası Dergisi*, C.4, s.13-15.

AVCI, İsmail (2016), "Balıkesirli Mehmed Gazali'nin "Türk Kadın Şairleri" Başlıklı Yazı Dizisi Üzerine, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.19, S.36, s.31-80.

BANARLI, Nihat Sami (2001), *Türk Edebiyat Tarihi*, İstanbul: MEB Yayınları.

BEKİROĞLU, Nazan (1993), "Aşyan günlüğü: Şair Nigâr Hanım'ın Hatıraları", *Dergâh Dergisi*, no:44, s.8-9.

BEKİROĞLU, Nazan (1994), "Ahmed Midhat Efendi'nin Nigâr Hanım'a Mektupları", *Türk Edebiyatı*, no.246, s.31-37.

BEKİROĞLU, Nazan (1994), "Bir Kraliçe, Bir Muharrir, Bir Şaire", *Türk Edebiyatı*, no. 248, s. 18-21.

BEKİROĞLU, Nazan (1994), "Efsûs'un İkinci Kısmı, Ebuzziya Tevfik ve Bir Yayımcılık Macerası", *Dergâh*, no.50, s.7-8.

BEKİROĞLU, Nazan (1995), "Bir Şâirenin Salonunda Bir Şeyh, Bir Sahte Derviş, Bir Dil Âlimi", *Dergâh*, no.63, s.8-9.

BEKİROĞLU, Nazan (1995), “Rapepelle Toi Çevresinde Ekrem ve Nigâr Hanım”, *Türk Edebiyatı*, no. 258, s.32-35.

BEKİROĞLU, Nazan (2005), "Bir Şaireye Mektuplar", *Journal of Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları*, Festschrift in Honor of Orhan Okay 1, Harvard University, USA., s. 143-170.

BEKİROĞLU, Nazan (2008), Şair Nigâr Hanım Güftesi Garplı Bestesi Şarklı, İstanbul: Timaş Yayınları.

BEKİROĞLU, Nazan (2008), Şair Nigâr Hanım, İstanbul: İletişim Yayınları.

CUNBUR, Müjgân (2011), Osmanlı Dönemi Türk Kadın Şairleri, Ankara: Türk Kadınları Kültür Derneği Yayınları.

DEMİR, Hiclâl (2018), “ ‘Mezâr, Cânımı Âteşlere Eden İlkâ’ Nigâr Hanım’ın Eserlerinde Ölüm Teması”, *Modern Dönemde Edebiyat, Eğitim, İktisat ve Mühendislik*, Ankara: Berikan Yayınevi, s. 295-311.

DERDİYOK, Çetin (2017), “Nigâr Binti Osmân’ın Safahât-i Kalb’i”, *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatında “Kadın” Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, KIBATEK Yayınları, s.345-352.

DERDİYOK, Çetin (2019), “Şair Nigâr Hanım’ın “Safahât-ı Kalb’indeki Dil ve Anlatım”, Nigâr Hanım’dan Günümüze Türk Edebiyatında Şair Kadınlar Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, s.171-191, Gazimağusa/KKTC: EMU Press.

DİRİCAN, Gül (1998), “Yaşmak ve Feracesiyle, Şiir Ve Güfteleriyle, Şöhreti Ve Yalnızlığıyla Şair Nigâr Hanım”, *Hürriyet Gazetesi*, 25 Ekim 1998, s.15.

ENGİNÜN, İnci (2013), *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat’tan Cumhuriyet’e (1839-1923)*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

GARİPER, Cafer (2007), “Ara Nesil”, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*, Ed. Ramazan Korkmaz, s.109-112, Ankara: Grafiker Yayıncılık.

EROĞLU, Zehra D. (2015), “Bir Günlük Usaresi: *Hayatımın Hikâyesi* ve Şair Nigâr Hanım”, *Hece Dergisi*, Günlük Özel Sayısı, S.222-223-224, s.139-158.

ES, Hikmet Feridun (1945), “Tanımadığımız Meşhurlar: Nigâr Hanım”, *Akşam*, 30 Mayıs 10 Haziran 1945.

HİSAR, A. Şinasi (1934), “Şair Nigâr Hanım’ a Dair Bir Hatıra”, *Varlık Dergisi*, C.26, s.20-22.

HİSAR, A. Şinasi (2013), Geçmiş Zaman Edipleri, *Haz. Necmettin Türinay*, İstanbul: YKY.

<http://earsiv.sehir.edu.tr> (Erişim tarihi: Mayıs 2019)

<http://kadineserleri.org/> (Erişim tarihi: Mayıs 2019)

<http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/TR-165467/asiyan-muzesi.html> (Erişim tarihi: Mayıs 2019)

İNAL, İbnü'l Emin Mahmud Kemal (2000), Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî'ş- Şuarâ), C.3, *Haz. Hidayet Özcan*, s.1622-1626, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

KIZILTAN, Mübeccel (1994), Divân Edebiyatı Özelliklerine Uyarak Şiir Yazan Kadın Şairler, *Sombahar*, S.20-21, s. 104-162.

KÖPRÜLÜ, Fuat (1980), “Nigâr Hanım: Devrinin En İyi Kadın Şairi”, *Hayat Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, C.12, s.55-60.

KURNAZ, Şefika (1991), “Balkan Harbinde Kadınlarımızın Konferansları”, *Aile ve Toplum*, Y.1, C.1, S.1, s.15-23.

KURNAZ, Şefika (2007), “Emine Semiye ile Nigâr Hanım'ın Mektuplaşmaları”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* C.2/4, s.631-646.

KURTULUŞ, Meriç (2001), Osmanlı Şiirinin Modernleşme Sürecinde “Kadın”ın Doğuşu: Nigâr Hanım'ın Şiirlerinde Dişil Söylem Üretimi, Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi.

MENGİ, Mine (2019), “Anılarındaki Şair Nigâr Hanım”, Nigâr Hanım'dan Günümüze Türk Edebiyatında Şair Kadınlar Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, s.331-340, Gazimağusa/KKTC: EMU Press.

MORALI, Nesrin (1981), “Şair Nigâr Hanımın Son Şiiri ve M. Rauf Bey”, *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, S.4, s.41-43.

NECATİGİL, Behçet (1998), Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, İstanbul: Varlık Yayınları.

Nigâr Hanım Maddesi (1945), Türk Meşhurları Ansiklopedisi, *Haz. İbrahim Alâattin Gövsa*, İstanbul: Yedigün Matbaası.

Nigâr Hanım Maddesi (1998), Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, *Haz.* Mustafa Kutlu, C.7, s. 56-57, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Nigâr Hanım Maddesi (2001), Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, C.2, s. 606-607, İstanbul: YKY.

Nigâr Hanım Maddesi (2005), Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, C.6, s. 613-614, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Nigâr Hanım Maddesi (2007), TDV İslam Ansiklopedisi, *Haz.* Nazan Bekiroğlu, C. 33, s. 83-85, İstanbul: TDV Yayınları.

ÖNERTOY, Olcay (1976), "Nigâr Hanım ve Tesir-i Aşk", *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, S. 7, s. 233-273.

ÖZGÜL, Kayahan (2006), Dîvan Yolu'ndan Pera'ya Selâmetle Modern Türk Şiirine Doğru, İstanbul: YKY

ÖZGÜL, M. Kayahan (2018), Seke Seke Ben Geldim III, Ankara: Çolpan Kitap.

ÖZTÜRK, Yakup (2013), "Kadın Edebiyatı Araştırmalarına Bir Kaynak Olarak Nevsâl-i Milli", Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi, 17-19 Mayıs 2013, s.525-538.

SARI, Eren (2016), Osmanlı Kadın Şairleri, Nokta e-book, Net Medya Yayıncılık.

SEVER, Mustafa (1993), Divandan Günümüze Türk Kadın Şairler Antolojisi, Yön Yayıncılık.

SEZER, Sennur (2000), "Kadın ve Şiir Üzerine", *Kadınlar Dünyası Dergisi*, C.7, s.18-19.

TAMSÖZ, Bediham (1994), Osmanlıdan Günümüze Kadın Şairler Antolojisi, Ayyıldız Yayınları.

TANSEL, Fevziye Abdullah (1976), "Nigâr Hanımın Takma Adı: Üryan Kalb", KAM, S. 3, s. 20-23.

TOROS, Taha (1934), Türk Kadın Şairleri, İstanbul: Universium Matbaası.

TOROS, Taha (2000), O Güzel İnsanlar, İstanbul: Aksoy Yayıncılık.

TUNALI, Tahsin (1965), "Avrupa'ya ün Salan İlk Kadın Şairi Nigâr Hanım ", *Hayat Tarih Mecmuası*, 1/12, (1 Mart 1965), s.16-17.

Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 29, Sayı 2, 2020, Sayfa 84-90

URAZ, Murat, (1940), Resimli Kadın Şair ve Muharrirlerimiz, İstanbul: Numune Matbaası.

ÜNAYDIN, Ruşen Eşref (1985), Diyorlar ki, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ZEREN-ENİS, Ayşe (2014), “Geç Dönem On Dokuzuncu Yüzyıl Osmanlı Edebiyatında “Kadın:” Fatma Aliye Hanım, Emine Semiye Hanım ve Şair Nigâr Hanım’ın Eserlerinin Karşılaştırmalı Analizi”, Kadın Hayatlarını Yazmak: Oto/Biyografi, Yaşam Anlatıları, Mitler ve Tarih Yazımı Uluslararası Sempozyumu, 19-20 Nisan 2014, İstanbul: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları, s.860-867.